Érzelmes struktúrák

MEGJEGYZÉSEK KIRÁLY SÁNDOR SZEGEDI KIÁLLÍTÁSÁRÓL

„Rend a lelke mindennek"
(Népi szólás)
„Míg megvilágosul gyönyörű képességünk, a rend..."
(József Attila)
„A szabadság csak a rendből szárnyalhat"
(Egy középiskolai dolgozatból)

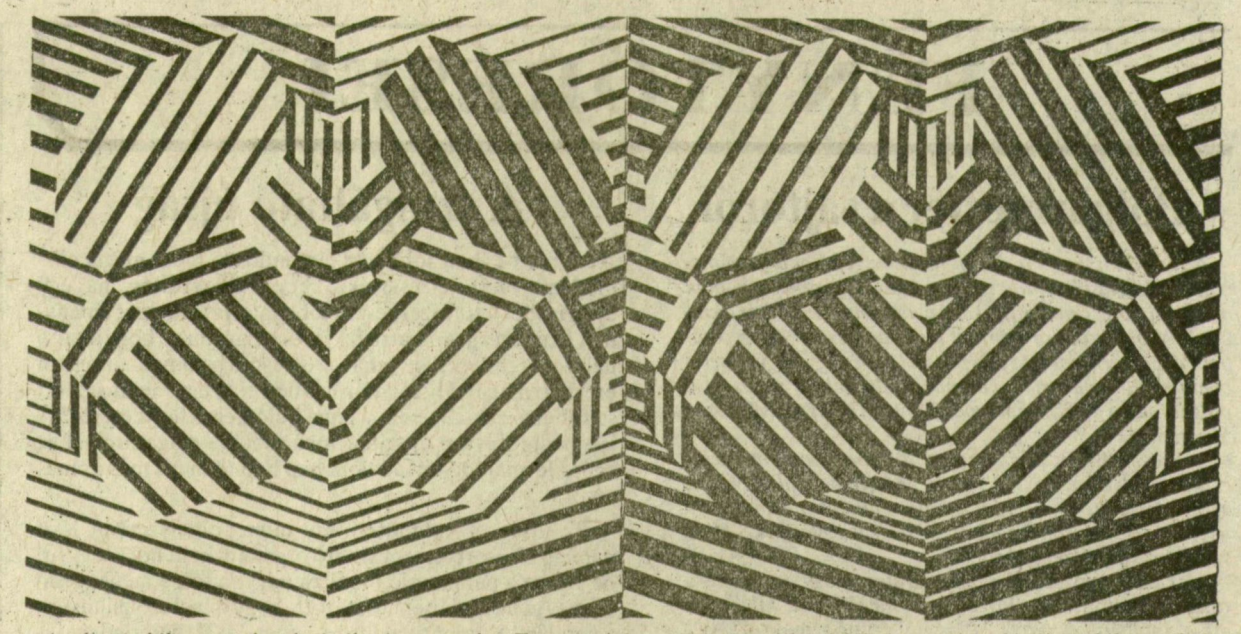

Harminc év termésének keresztmetszetét hozta el szülővárosába Király Sándor, aki az első művészeti impulzusok után, közel negyven éve intett búcsút Szegednek. Az életmű három évtizedes íve a Képtár három szintjén nemcsak impozáns, nem csupán tanulságos, de rendkívül élményszerű is. Mindenekelőtt *a pályakép fejlődésének belső logikája ragadott meg*, az a töretlen és törvényszerű spirál, a művész és művészet belső fejlődését reprezentáló logika, mely legszembetűnőbb jellemzője a pályaképnek. Tudjuk, hogy Király Sándor a színelmélet és színdinamika oktatója az Iparművészeti Főiskolán, hogy megannyi morális munka tervezője, hogy tudományos kutatója a színelméletnek, hogy teoretikusa az építészet-, a design színproblematikájának. Itt most mégis *elsősorban az alkotó művész jelenik meg*, a gondolkodó és tervező, a programokat kipróbáló és érzelmeit sem titkoló képzőművész.

Három, többé-kevésbé időben, kifejezésmódban és alkotói programban is *jól elkülöníthető szakaszra* bontható az eddigi életmű. Az első alkotói korszak a hatvanas évekből datált, s Mondrian szellemében született, a hetvenes évek alkotásainak szellemi inspirátora a bartóki modell: míg a legutóbbi évtized számítógépes kísérleteinek távoli inspirálója J. S. Bach. Mindezen példákról, kapcsolódási pontokról, szellemi tapadási lehetőségekről maga Király Sándor is őszintén vall: emléklapot állít mindhárom szellemóriásnak.

Hommage a Piet Mondrian. A konstruktivizmus kiemelkedő személyiségéről, a „pozitív misztika" és a „képi matematika" atyjáról írta Schoenmaekers: *„A képi matematika az alkotó igaz és módszeres gondolkodása, míg a pozitív misztika így tanítja az alkotás törvényeit: most megtanuljuk, hogy a valóságot képzeletünkben konstrukciókra fordítsuk le, amelyeket az ész ellenőrizhet, abból a célból, hogy ugyanezeket a konstrukciókat később az ‚adott' természeti valóságban felfedezzük, és így behatoljunk a természetbe a képi látomás eszközeivel."* Valószínű, hogy Király Sándor tájélményeinek sem ilyentén alakultak volna festői megfogalmazásai, ha már a pálya kezdetén nem vágyott volna többre az éppen elhaló szocreálnál, a mindig érvényes posztimpresszionizmusnál vagy a fölsejlő neonaturalizmusnál. De első tájvázlatai, természeti élményeinek leképezései többet szerettek volna ennél. Az öreg kikötő mediterrán világát vonalak sűrűsödésével-ritkulásával, a vonalrendszer vizuális vibrálásával igyekezett elérni. Háztetők és utcaképek kubisztikus tömbjeire figyelt az impressziók és részletek helyett. Lehet, hogy budai házat, visegrádi hangulatot, nógrádi tájrészletet lehet hagyományos módon festeni, de Budát, Visegrádot és a nógrádi táj egészének summáját aligha. Király Sándor megpróbálta, s a lényegre tapintva sajátos rendjét, és esszenciáját sikerült megragadnia Buda történelmi-építészeti struktúrájának, kék-sárga „szivárványos" világának, a Városkép hasonló rendjének és a szürkék-rózsaszínek atmoszférájának, a Nógrádi táj hullámzó formáinak és sárgákkal-okkerekkel száguldó színeinek. Határozott és következetes festői programmal rendelkezik. Előlegezi mindezt a Győri látkép kubista foltjait összefogó vörös vonalhálója. A nagy tábláknál mintha ezek a határozott, geometrikus vonalak sokszorozódnának egy sajátos festői lencserendszer segítségével. Hatásos, dekoratív és monumentális élmények ezek a szintetizáló alkotások. Ennek a kubista kísérletektől a konstruktivizmus tiszta képletei felé közelítő korszaknak jelentős vállalkozásai az *absztrakt kompozíciók* — melyek méginkább érezhetik a Mester hatását — és a pályaszakasz művészi törekvéseit összefoglaló nagyméretű kép, a Kompozíció fekete-fehérben című, mely már alig emlékeztet a konkrét élményekre, a valós formavilágra — öntörvényű rendbe és fehérek-szürkék-feketék belső törvényszerűsége alapján szerveződő struktúrájává szervezi a festményt.

Hommage a Bartók Béla A hatvanas évek végén tett erdélyi utazás minden bizonnyal sorsdöntő Király Sándor számára. Primér valóságában találkozott az itthon jószerével csak múzeumokban, vagy népművészeti boltok negédessé átformált kínálatában látható folklórral. Azzal a bizonyos *„tiszta forrással"*, melyről Bartók írja: *„Az én igazi vezéreszmém a népek testvérré kovácsolásának eszméje"* — majd hogy az inspiráló forrás lehet német, román, szlovák, török, bolgár vagy magyar, „csak tiszta legyen az a forrás". Hát ezek a tiszta források döbbentették rá az alkotót véglegesen, hogy a geometrikus ábrázolások gyökerei egy töről fakadhatnak, s szimbólumértékük is hasonlatos, legyenek azok az indián művészet elemei, néger motívumok vagy erdélyi hímzésminták, faragásdíszek. Mi ezeknek a népi elemeknek a lényege? Mindenekelőtt fantasztikus stilizációs képességük, s ami ezzel törvényszerűen együtt jár, jelképalkotó erejük. Rendszerszerűen, folytathatóan, természetes struktúrájukban idézik fel egy nép szellemi kincseit, gondolkodásmódját, világképét, hovatartozását. Éppen ezért nagyon alkalmasak ezek az elemek, motívumok az újragondolásra, újraértékelésre, ezért kimeríthetetlenek e forrásvidékek. Király Sándor nem az indigó-szerű átvételt választotta, hanem az élmény hatására arra tett kísérletet, hogy a népi szellemi és ábrázolóművészeti kincs alapelemeit felhasználva *továbbépítse ezt a rendet*. Egy-egy jel, motívum, szimbólum felhasználásával olyan általános ábrázolásbeli problémákat vizsgált, mint a mozgások, ismétlődések, metsződések, szimmetria és aszimmetria, variációs lehetőségek, pozitív-negatív viszonyok stb. S mindezt színkultúrájának teljes vértezetében, a legadekvátabb alkalmazásával. Akadnak Vasarelys hatások, de Királynál ezek a struktúrák mindig tartalmasabbnak, nemzeti jellegűnek és éppen ebből addóan eredetinek tűnnek. Legmagasabbrendű példája ennek a korszaknak a kárpitként megjelenő Bartók-emlékezés és a szintén népi gyökerekből európai szintézist teremtő Életfa-gobelin. (A pompás textilek kivitelezője Király Ilona.) Sejthető, hogy a hetvenes évek ez irányú kísérletei nem fejeződhetnek be, a következő lépés szinte már kötelező.

Hommage a Bach. Hogy kerül a csizma az asztalra? Bach, a barokk zseni egy magyar művész nyolcvanas években készült alkotásainak jellemzőjeként? Pedig nem véletlenül, mégha szokatlan megközelítésben is. Király Sándor a magyar népművészet, díszítő művészet elemeinek rendszerszerű felhasználásával eljutott a kinetikus formaalkotásig, a számítógépbe táplálható rendszerek képi kísérleteiig, pszeudó-variációkig. Egy-egy elem szinte összes variációs lehetőségeit vezérelhetjük a számítógépek segítségével. Két különös nyelv vibrálóan izgalmas találkozása: a népművészet századok alatt letisztult jeleivel új struktúrákat épít a számítógép. Olyanokat, melyekre az ecset és a rajztoll már képtelen lenne. A számítógépes alapformák olyan csipkefinomságú rendszerekké állnak össze, amelyekre csak Bach szerkezetes korállajai és gazdag fúgái emlékeztethetnek. Azok a zseniális zenei textúrák, melyek itt egy sík lapon fantasztikus gazdagságban, finom tónusokkal jelennek meg. Szinte zenélnek, de zenei élményeket mindenképpen ébresztenek a nézőben. Úgy tűnhet, tisztán logikai rendszerek jeleníthetők meg ezzel, a még számos feltáratlan lehetőséget rejtő vállalkozásban, s mégsem. Igencsak *érzelmesek ezek a kompozíciók*. Éppen attól, hogy ember áll mögöttük. Egy alkotó ember, akinek érzelmei és indulatai is vannak, nemcsak hűvös logikája. Ezek az érzelmek mindenekelőtt színeiben öltenek testet, hol erőteljes, határozott, jelképi erejű színekben, hol finom tónusokban, komplementeritásban, ellentétekben, alápfestésekben, kísérő hangulatokban, zenei tételekben.

A tárlat katalógusában felteszi a kérdést *Fábián László: „...mit tud ez a festészet, hogyan járul hozzá világképünk formálásához, miként környezetünk szellemi alakításához? Talán nem hatelvont okoskodásnak, ha elsődlegesen együttlélegző analitikus és szintetikus karakterére hívjuk föl a figyelmet. Király alkotói habitusához a Goethe-i modell áll a legközelebb, amelyben a művészi valóságfogalom egyértelműen az analízisben mutatkozik meg, ami együttal az alkotás origója is, az alkotói kiteljesedés, a mű maga viszont érzelmi és gondolati szintézisben születik meg, tehát ettől a pillanattól fogva egy szubjektív valóság maszkja terül rá a naturális lényegre. Esetében ez a maszk éppen a geometria; no de ki állítaná, hogy a geometria törvényei önkényes, s valóságtól elrugaszkodott kánonok?"*

TANDI LAJOS

Rejtvény Remekírók

VÍZSZINTES: 1. *Veres Péter Kossuth-díjas író gondolatának első része (zárt betűk: S, E, É).* 14. A völgy irányába száguld. 15. Azonos hőfokon végbemenő folyamat. 16. Női név. 18. Falatozó. 19. Házőrző állat. 20. Az utolsó Árpád-házi fejedelem. 21. Fogyasztásmérő eszköz. 24. Barázdabillegető! 25. Az oxigén régi neve. 27. Annál messzebb. 28. Ormányos trópusi állat. 30. A Magyar Hírmondó szerkesztője (Mátyás). 31. Tágas helyiség, névelővel. 34. Ellentétes kötőszó. 35. Betű kiejtve. 36. Idegen női név. 37. Készül a levél. 40. Jász-Nagykun-Szolnok megyei község. 42. Ókori germán népcsoport tagja. 43. Szerep A varázsfuvola c. Mozart-operában. 44. Német hanglemezmárka. 45. Napszak, röviden. 46. Kotorékban van! 47. Váráról ismert zempléni község lakója. 49. Bukkanó eleje! 50. Kelt tésztából készült sütemény. 53. Magyar származású olasz szobrász (Amerigo). 54. Szekrény része, névelővel. 56. A bór, a nitrogén és a kálium vegyjele. 57. Alsóbb szervhez intézett levél. 60. Előkelősködő. 61. Korjelző rövidítés. 62. Sapienti ...: a bölcsnek elegendő (Sat). 63. Alekszej Tolsztoj műve. 65. Móricz Zsigmond regénye. 68. Függő zárszerkezetek. 69. Napkutató USA-beli műholdcsalád.

FÜGGŐLEGES: *A gondolat befejező része (zárt betűk: E, Ó, K).* 2. Tatjána énekli az Anyegin c. Csajkovszkij-operában. 3. Famintázat. 4. Közel-keleti magaslat. 5. Ez a hal nem hal. 6. Jeladásra használt eszköz. 7. Fordított kettős betű. 8. Színes darab! 9. Kerek szám. 10. Táblázatos kimutatás része. 11. Teniszjáték kelléke. 12. Irányt jelző igekötő. 13. Béka a Muppet-showból. 17. A Korán egy fejezete. 22. A túloldalra pottyanó. 23. ...Bienkopp; Strittmatter regénye. 24. Bútorrugó. 26. Kínai város névváltozata. 29. Csattanós, tréfás történet. 32. Férfinév. 33. Két csúcs neve a Zempléni-hegységben. 36. A közelebbi (két szó). 38. Alba ...: Székesfehérvár latin neve. 39. Heves vérmérsékletű, haragos. 41. Előkelősködő, finomkodó. 42. Kereskedelmi egyesülés formája. 44. Ógörög városok piactere. 48. Becézett női név. 49. Fedőlap. 51. Ellenszenves, útálatos. 52. Finn szigetcsoport a Balti-tengerben. 55. Egy Veszprém megyei község lakója. 58. Iskoláiról híres angol város. 59. Kortárs színműíró (Ferenc). 62. Francia váltópénz volt. 64. Teknőbelső! 66. Néma Kati! 67. Kicsinyítő képző. 68. Kínai hosszmérték.

NAGY BALÁZS
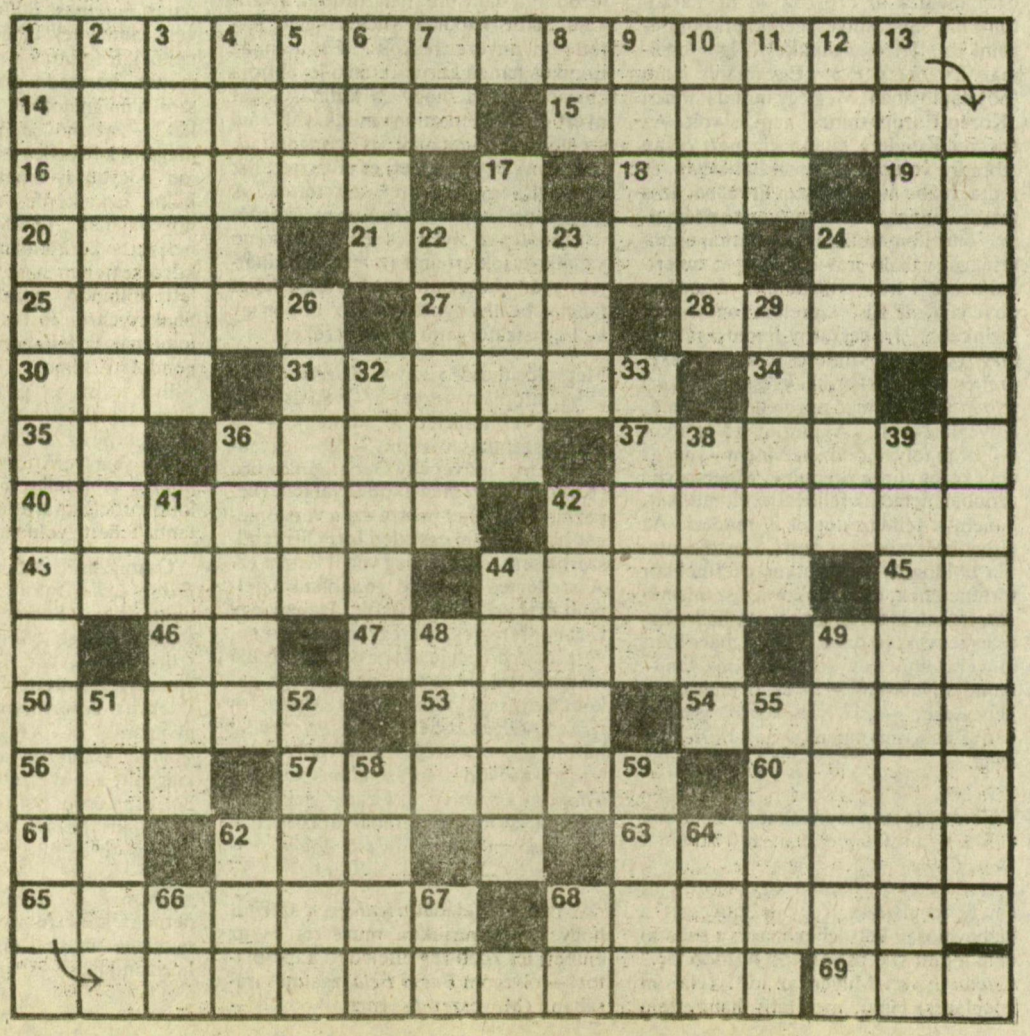
Beküldendő a vízsz. 1. és a függ. 1. sz. sorok megfejtése